

TMMOB 1. ENERJİ SEMPOZYUMU-12-14 KASIM 1996 ANKARA

ENERJİ TÜKETİMİNDE İTHALATIN YERİ VE ETKİLERİ

İSMET KASAPOĞLU

1-GİRİŞ

Her canlının normal yaşamını devam ettirebilmesi için, yeterli bir iç enerjiye ihtiyacı vardır. Ülkeler de böyledir. Enerjisi az olan ülkelerin dinamizmi ve gücü yoktur.

Kendi kaynaklarından enerjilerini temin edemeyen ülkeler, enerjiyi ithal etmek zorundadır. Bu durum, seruma bağlanmış hasta gibidir. Artık onun yaşamı, kendi kontrolünde değil dış faktörlere bağlanmıştır.

Bu nedenle, güçlü ve sağlıklı kalmak isteyen ülkeler, öncelikle kendi enerji kaynaklarını kullanabilmek için her türlü çabayı gösterirler. Ülkemizde de zaman zaman görülen bu tür çabalar, ne yazık ki sürekli kılınmamaktadır.

2- TÜRKİYE BİRİNCİL ENERJİ İTHALATI

Son üç yıl içinde Türkiyeye ithal edilen birincil enerji maddeleri miktar ve değerleri çizelge 1. de verilmiştir.

- 2.1 27.01 Taşkömürü
- 27.02 Linyit
- 27.04 Kok, Sömikok

1998 yılında, bu üç pozisyondan toplam 319.228.153.- US dolar tutarında, yaklaşık 5,5 milyon ton ithalat yapılmıştır.

Türkiye, 1974 yılına kadar taşkömürü dahil, kömür ithalatı yapmamıştır. 1974-87 yılları arasında ise; demir - çelik sanayinin ihtiyacı için, sadece metalürjik taşkömürü ithal etmiştir.

1987 yılından itibaren de, hertürlü kömürün ülkeye girişi başlamıştır.

2. 1.1- Isınma Amaçlı Kömür İthalinin Başlaması

1980'li yılların başından itibaren Ankarada yoğunlaşan hava kirliliği, 1986 yılında kömür ithalini gündeme getirmiş ve Ankara, ithal kömür ile ısıtmaya başlamıştır.

Acaba ithalat tek alternatif miydi?

1978 yılında çıkartılan kamulaştırma yasası ile özel sektör, linyit üretiminden tamamen dışlanmıştır.

TMMOB 1. ENERJİ SEMPOZYUMU-12-14 KASIM 1996 ANKARA**ÇİZELGE -1**

İTHAL EDİLEN MADDE		1993		1994	
G. T. LP	ADI	1000 TON	1000\$	1000 TON	
27.01.11.90	Antrasit	87	5,112	70	
27.01.12.10	Kokluk Taşkömürü	3,368	175,077	4,884	
27.01.12.90	Bitümlü Taşkömürü	863	35,100	1,006	
27.01.19.00	Diğer Taşkömürü	1,147	64,021	803	
27.01	TOPLAM	5,473	279,829	6,763	
27.02	Linyit, TOPLAM	632	25,110	679	
27.04	Kok, TOPLAM	324	30,008	280	
27.11.11	Sıvılaştırılmış Doğalgaz			428	
27.11.19.10	Sıvılaştırılmış Petrol Gazı L.P.G	1,434	234,448	1,408	
27.11.21	Doğalgaz m3	5,040,428	349,684	5,048,398	
27.13.11	Petrol Koku kalsine edilmemiş	2,188	79,072	-	
	Ham Petrol	21,742	2,550,000	21,184	2

TMMOB 1. ENERJİ SEMPOZYUMU-12-14 KASIM 1996 ANKARA

Şöyle ki,

<u>Yıl</u>	<u>Kamu Üretimi</u> <u>Satılabilir-Ton</u>	<u>Özel Sektör Üretimi</u> <u>Satılabilir-Ton</u>
1978	9.326.000	5.796.000
1980	13.080.000	1.389.000

1980 yılında özel sektörcü üretilen 1.389.000 ton linyitin en az 1.2 milyon tonu, kamulaştırma dışı bırakılan İstanbul yöresinden üretilmiştir.

Açıkça anlaşılmaktadır ki; o yıllarda Ankarada hava kirliliğine neden olan kömürün hemen hemen tamamı, bir kamu kuruluşu olan Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından satılmıştır.

Ortada somut bir kirlilik varken T.K.İ.; Ankaraya, kükürt oranı zaman zaman %S lere varan Beypazarı kömürü ile lavvara girmeyen Soma ve Tunçbilek'in yüksek küllü kömürünü göndermekte ısrar etmiştir.

1986 da ithalata karar veren Bakanlar Kurulu, Ankaranın ihtiyacı olan belirli nitelikteki kömürün TKİ ve TTK tarafından karşılanmasını sağlayabilse idi, Ankaradaki hava kirliliği, en az ithal kömürle elde edilen oranda azaltılabilirdi.

Bugün; artık, ithalattan geriye dönüş zor görülmektedir. Çünkü Ankara Belediyesi, 110.- US dolara m ale tt iği kömürü, halka 200.- US dolardan zorla satmaktadır. Bir şehrin ısıtılmasının biraz da kamu görevi sayılması gerekirken, Belediyenin sağladığı fahiş kar, nerede ise yöneticilerin başını döndürmüştür.

Aksi taktirde, Ankara Valiliğinin 1996/4 sayılı kararında, aşağıdaki cümlelerin yer alması düşünülemez idi.

" 7-a. Ankara Şehir merkezinde ve mücavir alan sınırları içerisinde Büyükşehir Belko Ltd. Şti. tarafından temin, sevk ve dağıtımı yapılan ithal kömür dışında; üretim pazarlama ve tüketim amaçlı niteliği ve menşei ne olursa olsun hiçbir kömürün yazılı, sözlü ve görsel basın araçları vasıtası ile reklamının yapılmasının yasaklanmasına." (Resmi Gazete 23 Haziran 1996, Sayı 22675)

2. 1.2- Kömür İthalatı ve Çevre Bakanlığı

Her türlü ithalatın muhatabı olan Hazine Müsteşarlığı; dış ticarete standardizasyonun sağlanması amacı ile, daha doğrusu "Çevre açısından zararlı gördüğü maddeler" listesine kömürü de dahil ederek, ithalatta izin ve kontrol yetkisini Çevre Bakanlığına devretmiştir.

Bu yetkiye dayanarak, Çevre Bakanlığı ısınma amacı ile ithal edilecek kömürler için şu özellikleri belirlemiştir.

TMMOB 1. ENERJİ SEMPOZYUMU-12-14 KASIM 1996 ANKARA

-3-

- Isı Değeri - min. 6000 kcal/kg (orjinalde)
Uçucu madde - % 12-22 arası
Nem - % 10 max. (orjinal)
Kükürt - max. % 1 (kuru baz)

Diğer taraftan Çevre Bakanlığı, sanayi amaçlı kömür ithalinde hiçbir özellik ara-
mamaktadır. Oysa en azından, kendisine verilen yetkinin dayandığı çevre endişesini göz
önüne alması gerektirdi.

Bugün, sanayi amaçlı olmak kaydı ile, % 8-10 kükürt ihtiva eden herhangi bir
kömürün ülkeye ithali serbesttir. Böylesi bir sorumsuzluğun Çevre Bakanlığınca sergi-
lenmesi ibret vericidir.

- 2.2 - 27.11.11. Sıvılaştırılmış doğal gaz
27.11.19.10 L.P.G.
27.11.21 Doğalgaz

27.11.11 Sıvılaştırılmış doğal gaz, Rusyadan getirilen doğal gaza ek veya yedek
olarak ithal edilmektedir. Bu gaz İstanbul - Ambarlıdaki tesislerde depo edilmekte ve
gerek görüldüğünde Rusyadan gelen hatta verilmektedir. Bu miktar 1995 yılında 2
milyon ton olup, değeri 127,5 milyon dolardır.

27.11.19.10 Sıvılaştırılmış petrol gazı olup genel tanımı ile mutfak gazıdır. 1995
yılında 1,663 milyon ton ithalat için 357 milyon dolar ödenmiştir.

27.11.21 Rusyadan ithal edilen doğal gazdır. 1995 yılındaki toplam ithalat 5660
milyon m3 olup, karşılığında 522,2 milyon dolar ödenmiştir.

Doğalgaz ithal fiyatları ve artış oranları:

Yıl	Fiyat Cent /m3	Artış Oranı jk
1995	9.23	25.40
1994	7.36	6.20
1993	6.93	2.51
1992	6.76	

Rusya, doğalgaz fiyatlarını sürekli ve gittikçe artan oranlarda yükseltmektedir.
Başka alternatifi bulunmayan Türkiye, köşeye sıkışmış, bu artışları kabullenmek zo-
rundadır. Ayrıca bu durumun, ülkenin dış siyasetinde de bir hendikap olduğu açıktır.

Doğalgaz tüketim dağılımı:

<u>Santral</u>	<u>Sanayi</u>	<u>Konut</u>
% 49	% 39	% 12

Ülkemizde, doğalgazın reklamı genellikle hava kirliliğine oturtulmaktadır.

Oysa ısıtmada kullanılan miktar, sadece %12 dir.

Diğer taraftan, bir zamanlar susuz baraj inşa etmiş ülkemiz, bu defa da gazı olmayan, doğalgaz termik santralleri inşasına başlamıştır.

Bir ülkenin enerji programları, kişilerin kazanç - komisyon ilişkilerine göre yönlendirilir ise, o ülkenin geleceği karanlıktır.

2.3 - 27.13.11 Petrol Koku kalsine edilmemiş

1995 yılında ülkemize 1.5 milyon ton petrokok ithal edilmiştir. Bu petrokokun içindeki kükürt oranı da %5 tir. Petrol rafinelerinin en son artığı olarak çıkan petrokokun, düşük sülfürlü olanları, ayrıca kalsine edilerek sanayide kullanılır. Burada yakma sözkonusu değildir.

Kükürt oranı %3'e kadar olanlar da belirli özelliklere sahip çimento fabrikalarında, kontrollü olarak ve yakılarak yok edilirler. Kükürt oranı %5'i bulan petrokoklar ise, tonu 5-6 dolar fiyatla ülke dışına gönderilirler. A.B.D. de her ne suretle olursa olsun %5 kükürtlü petrokokun yakılması yasaktır.

Ne varki, bilimsel olarak kanserojen ve tehlikeli bir atık olduğu kanıtlanmış bu petrokoklar, sanki doğal j akıtılmış gibi, ülkemize ithal edilerek kömürün yerine çimento fabrikalarında kullanılmaktadır.

Ülkemizde, bu tür konuların nasıl yönlendirildiğine örnek olması için şu tebliğ- ler ibret vesikalarıdır.

(1) TEBLİĞ

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığından İthalat (92/9)

MADDE.1- Aşağıda gümrük tarife istatistik pozisyonları ve isimleri belirtilen maddelerin ithalatında, bankalarca ithal müsadeleri düzenlenmeden önce proforma faturada toplam kükürt miktarı ve net kalori değeri aranır.

Aşağıdaki sınırlara uymayan talepler ithal müsaadesine bağlanmaz.

<u>G.T.İ.P.</u>	<u>Madde İsmi</u>	<u>En düşük Kalori değeri</u>	<u>En yüksek Kükürt oranı</u>
27.13.11.12	Petrol koku	7.500 kcal/kg	%2

(Resmi Gazete 31 Temmuz 1992)

TMMOB 1. ENERJİ SEMPOZYUMU-12-14 KASIM 1996 ANKARA

(2) TEBLİĞ

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığından İthalat (92/14)

MADDE.1- 27.13.11.12 G.T.İ.P. *lu petrol koku ithalat (92/9) sayılı tebliğ kapsamından çıkarılmıştır.

**MADDE.2 - Bu tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.
(Resmi Gazete 21 Ağustos 1992)**

Bir yıla yakın araştırma ve incelemeden sonra, Sağlık Bakanlığının da talebi doğrultusunda, birinci tebliği yayımlayan Başbakanlık bürokrasisi, ikinci tebliğin vicdani sorumluluğuna dayanamamış ve 1992 yılı sonunda, petrokok ithali konusundaki tüm yetkilerini Çevre Bakanlığına devretmiştir.

Halen pervasızca sürdürülen petrokok ithal izinlerinin altında, ne yazık ki bugün adı Çevre Bakanlığı olan bir kurumun imzası bulunmaktadır.

2.4 - Hampetrol

1995 yılında Türkiye, 23.605.000 ton ham petrol ithal etmiş ve karşılığında 2.919 milyon US dolar ödemiştir. Ortalama ton fiyatı 123,66 US dolardır.

Toplam ithalat tutarı içinde, ham petrole ödenen miktar % 8,2 dir. İhracatımızın ham petrol ithalatını karşılama oranı ise % 741 olmuştur.

2.5 - Elektrik Enerjisi

Bir zamanlar Bulgaristandan elektrik enerjisi ithal eden ülkemiz, 1996 yılında da İran'dan elektrik enerjisi ithal etme durumuna düşmüştür. Her ne kadar, şimdilik küçük miktarda olan bu ithalat önemsenmese de, elektrik enerjisi üretiminde ayıplı bir noktada bulunduğumuzun açık bir göstergesidir.

3- AKCT SÖZLEŞMESİ

Türkiye, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran anlaşmanın yetki alanına giren ürünlerin ticareti ile ilgili anlaşmayı imzalamıştır.

Bu ürünler; demir - çelik ürünleri dışındaki demir ve mangan cevherleri yanında Taş Kömürü ile linyiti de kapsamaktadır.

Anlaşmanın temel maddeleri şöyledir:

I. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra yeni hiçbir gümrük vergisi konulmayacaktır.

II. Mevcut gümrük vergileri de belirli bir zaman içinde sıfırlanacaktır.

ni.Taraflar, üçüncü ülkelerle yaptığı ticaretle serbest olacak, ancak uygulamaların eşgüdüm içinde yürütülmesi imkanlarını araştıracaktır.

Ne varki, Türkiye bu anlaşmadan önce, Taş kömürü ve Linyitte vergileri sıfırlamıştır. İş bununla da kalmamış üçüncü ülkelere karşı da aynı uygulamayı getirmiştir.

Böyle bir davranışın izahı mümkün olamamaktadır. Olsa olsa Türkiye, kendi kömür işletmelerinin kapatılmasını istemektedir.

Oysa Avrupa Topluluğu, ülkelerinin yerli kömür sektörüne yaptığı doğrudan devlet yardımları şöyledir.

	1988-1990 istihdam edilen kişi başına ECU
Belçika	112 126
Almanya	47 006
İspanya	21882
Fransa	74 538
Portekiz	2 799
İngiltere	12 180

Kaynak: EC Commission Third Survey on State Aids.

Avrupada kömür üretimine yaklaşım bu iken, ülkemizde "garip, ama gerçek" örneği bir durum da şudur.

Maden ruhsatlı bir kömür işletmesinden üretim yapan bir kuruluş; normal vergisi dışında ayrıca % 12-15 arasında değişen ek bir ödeme yapma durumundadır. Bu; devlet hakkı, madencilik fon kesintisi, Belediye hissesi vb. dir. Aynı kömürü ithal eden ithalatçı için ise, böyle bir ödeme söz konusu değildir. Yatırım yapan, kaynak ve istihdam yaratan, bunlara paralel olarak, devlete her kademede vergi ödeyen kendi üreticisini, böylesine cezalandıran başka bir devletin olabileceği düşünülemez.

4- SONUÇ

I- Türkiye, enerji ithalatında güvenli ve sağlıklı bir stratejiye sahip olmayıp, kendi enerji kaynaklarına karşı da duyarsızdır. Yerli kaynakların geliştirilmesi yönünde değil, köreltilmesi yönünde uygulamalar vardır.

TMMOB 1. ENERJİ SEMPOZYUMU-12-14 KASIM 1996 ANKARA

II- Türkiye'nin 8 milyar tonluk linyit rezervi, yeni bir arama programı uygulanması halinde 2'ye ve hatta 3'e katlanabilir. Böylece, elektrik üretiminde yerli kaynaklara dayalı ve güvenli bir program uygulanabilir.

III- Petrokok ve Linyit ithaline son verilmeli ve mevcut iyileştirme tesislerine ek yatırımlarla, hava kirliliği yaratmayacak nitelikli kömür, yerli kaynaklardan sağlanmalıdır.

IV- Enerji politikalarındaki ciddiyetsizlik ve dağınıklık önlenmelidir. Ülkenin güvenli ve yeterli enerjiye kavuşturulması, uzun vade ve süreklilik ister. Bu nedenle Ulusal Enerji Konseyi oluşturulmalı, enerji politika ve stratejileri bu konseyce saptanmalıdır.